

VLIZINE

jrg. 10, nr. 8-9-10 (augustus-september-oktober 2009)

Hét e-zine met praktische informatie over onderzoek en beleid door en voor Vlaamse mariene wetenschappers.

Deze gratis on line uitgave van het Vlaams Instituut voor de Zee vzw verschijnt maandelijks en wordt verspreid onder alle geïnteresseerden.

V.U.: Jan Mees

Redactie: Jan Seys en Nancy Fockedeey

Reacties naar jan.seys@vliz.be

Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) wil via dit e-zine maandelijks informeren over de eigen activiteiten en die van onderzoeksen beleidsgroepen in Vlaanderen actief in de mariene en kustgebonden wetenschappen. Alle nuttige informatie van uw kant (zoals vacatures, nieuwe projecten, vraag voor samenwerking, interessante symposia, etc.) wordt graag ingewacht om in het eerstvolgende VLIZINE te worden opgenomen. Dit bericht bereikt u via de VLIZINE rondzendlijst. Om u in te schrijven stuur een (leeg) mailtje naar: vlizine-subscribe@vliz.be ; uitschrijven kan via vlizine-unsubscribe@vliz.be.

Archieven van dit e-zine zijn raadpleegbaar via deze [link](#).

1. Kalender

[1.1. Het VLIZ viert feest](#)

[1.2. In het kielzog van Darwin: de Beagle-expeditie](#)

[1.3. Walvissen en dolfijnen in een nieuwe expo](#)

[1.4. Betere strandkwaliteit als thema voor infoavond](#)

2. Publicaties

[2.1. Onze kust anders bekeken](#)

[2.2. Themanummer De Noordzee](#)

[2.3. Beleidsplannen mariene beschermde gebieden goedgekeurd](#)

[2.4. Volg het scheepvaartverkeer in realtime!](#)

[2.5. Portaal 'Zee in zicht' steekt grens over](#)

3. Vacatures, beurzen en fondsen

[3.1. Mosselonderzoekers gezocht in Nederland](#)

[3.2. FP7-call 'The Ocean of Tomorrow'](#)

[3.3. Prijs te winnen voor duurzaam kustproject](#)

4. Belgisch marien onderzoek in de kijker

[4.1. Ruimtelijke planning op zee en de Vlaamse input](#)

5. Varia

[5.1. ILVO wint tweede prijs in WWF-competitie voor 'slimme vistuigen'](#)

[5.2. Het alziend oog van de oceanen](#)

[5.3. Botsende zeegolven oorzaak van aardse zoemttoon](#)

[5.4. Doctoraatsverdedigingen](#)

1. Kalender

1.1. Het VLIZ viert feest

Het Vlaams Instituut voor de Zee bestaat tien jaar en dat wordt gevierd! Op donderdagavond 26 en vrijdag 27 november 2009 is het verzamelen geblazen in het Therman Palace Hotel te Oostende, voor een driedelig programma: www.vliz.be. De thematische avondlezingen (26 november) zijn met 500 deelnemers intussen reeds volgeboekt. Voor jonge zee- en kustwetenschappers die op vrijdag (9.30-16.00 uur) de speciale editie van de 'Young Marine Scientists' Day' willen bijwonen, is er wel nog ruimte. Met 150 ingestuurde posterabstracts belooft de competitie 'beste poster' op deze jongerendag overigens geen sinecure te worden. Dat geldt ook voor de taak die een professionele jury zal worden toebedeeld om 30 geselecteerde 'pitching presentaties' van vijf minuten naar vorm en maatschappelijke relevantie te beoordelen. Tijdens de academische zitting (vrijdag: vanaf 17.00 uur; op uitnodiging) zullen diverse overzichtspraatjes worden afgewisseld met de demonstratie in primeur van de film 'Zee- en kustwetenschappen in Vlaanderen' en met interviews door internationale oceanexperten.

1.2. In het kielzog van Darwin: de Beagle-expeditie

We kondigden reeds aan dat de 76 m lange driemaster Stad Amsterdam in het kader van de 200ste verjaardag van de geboorte van Charles Darwin op 1 september uit Plymouth vertrok voor een remake van de Beagle-reis (1831-1836) door de Britse evolutiebioloog. Intussen is dit project van VPRO en CANVAS elke woensdag om 20.40 uur op CANVAS te volgen in een reeks van 35 afleveringen. Intussen is de 'Beagle', na een reis van iets meer dan twee maanden, aangekomen in de Argentijnse haven Puerto Belgrano nabij Bahia Blanca. Via de website (<http://beagle.vpro.nl>) kun je de avonturen van de wetenschappers, bemanning, meegereisde kunstenaars en personaliteiten volgen.

1.3. Walvissen en dolfijnen in een nieuwe expo

Sinds 14 oktober, en nog tot 29 augustus 2010, loopt in het Museum voor Natuurwetenschappen te Brussel (Vautierstraat 29) een nieuwe tentoonstelling over walvissen en dolfijnen (www.natuurwetenschappen.be). Je leert er heel wat over hun oorsprong, dieet, voortplanting, gezang, duik- en zwemgedrag en over de bedreigingen waarmee ze geconfronteerd worden. Ook vind je er tal van levensgrote modellen van walvissen en dolfijnen. In het 'Belgische luik' wordt ingezoomd op strandingen van walvissen en dolfijnen en kun je in spelvorm zelf een autopsie op een gestrand dier uitvoeren om zo de doodsoorzaak te bepalen. De tentoonstelling werd ontworpen en gerealiseerd door het Muséum national d'Histoire naturelle (Parijs). Het Belgische gedeelte is het werk van het Museum voor Natuurwetenschappen (Brussel).

1.4. Betere strandkwaliteit als thema voor infoavond

Op maandagavond 30 november (18.00-20.30 uur) organiseert het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer een infoavond in het cultuurcafé Scharpoord te Knokke-Heist. Thema van de avond is een betere strandkwaliteit, met nadruk op het zwerfvuil en de kosten die de opruiming daarvan met zich meebrengt. Diverse studies en projecten die de afgelopen zomer werden uitgevoerd, passeren de revue. Samen met kustgemeenten uit Nederland en België werd het effect van zwerfafval bekeken en berekend. Tevens wordt van de gelegenheid gebruikgemaakt om de Quality Coast Awards uit te reiken. Inschrijven kan telefonisch op: +32/(0)59/34.21.47.

2. Publicaties

2.1. Onze kust anders bekeken

Onder deze titel verschijnt op 10 november een nieuw boek bij uitgeverij Het Bronzen Huis. Het is een ode aan het gevarieerde en uitgebreide onderzoek van meer dan honderd zee- en kustexperten, in 27 hoofdstukken 'verschreven' door Jan Seys en geïllustreerd met de knappe fotografie van Misjel Decler. In diverse opzichten is het een uniek tijdsdocument geworden van de Belgische kust. Het confronteert ook een breed publiek met een kust en zee zoals ze die zelden gezien hebben: de geboorte van een oorkwal, het lichten en schuimen van de zee, niet vermoede loopgraven uit de eerste wereldoorlog, fascinerende kreeksporen vanuit de lucht te zien in graanvelden in de Zwinstreek, de oudste gebouwen op de zeedijk of klimaatseffecten op de visbestanden en de zeespiegel. Het zijn maar enkele van de behandelde thema's. Het werk telt 190 pagina's en is vanaf 15 november verkrijgbaar bij de betere boekhandel (<http://www.boek.be/boek/onze-kust-anders-bekeken>).

2.2. Themanummer De Noordzee

Het septembernummer van 'De Levende Natuur' was integraal gewijd aan de (Nederlandse) Noordzee. Er is met succes getracht de veelzijdigheid van de Noordzee als grootste natuurgebied van Nederland te belichten. Aanleiding voor het verschijnen van dit nummer was dan ook de instelling van een aantal beschermde gebieden in het Nederlandse deel van de Noordzee. Met thema's als gebiedsbescherming en biodiversiteit, problemen met zeezoogdieren, schelpdieren, haaien en roggen, wulken en purperslakken, en uitgebreide info over klimaatseffecten, zwerfvuil, offshore windenergie, kustverdediging en nog veel meer, hoort dit nummer thuis in de boekenkast van elke zeefanaat. Wie geen abonnee is van 'De Levende Natuur' kan dit Noordzeenummer bestellen door 9.00 EUR over te maken op rekeningnummer P.R. 000-1701789-21 t.n.v. Abonnementenadministratie De Levende Natuur, Wageningen, met vermelding van 'DLN-Noordzee, sept.2009' en je adres. Meer info? administratie@delevendenatuur.nl.

2.3. Beleidsplannen mariene beschermde gebieden goedgekeurd

Ook in België is intussen werk gemaakt van de verdere implementatie van de mariene beschermde gebieden. Ter gelegenheid van de inhuizing op 25 juli jl. van een reeks informatiepanelen over deze beschermingszones in Knokke-Heist, Oostende, Nieuwpoort en Koksijde, keurde Etienne Schouppe, staatssecretaris bevoegd voor het mariene milieu, de beleidsplannen voor de beschermde mariene gebieden goed. Eerder vond een uitvoerige publieksconsultatie plaats. De beleidsplannen mariene beschermde gebieden (MPA) omvatten o.a. een beschrijving van de bestaande MPA's, een beschrijving van de belangrijkste menselijke invloeden op deze gebieden, en actiepunten om een aantal concrete maatregelen voor te bereiden om deze beschermde zones in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen. Deze actiepunten beogen o.a. het verbeteren van de kwaliteit van het zeewater, het formuleren van operationele instandhoudingsdoelstellingen, en een samenwerkingsakkoord met de visserijadministratie en –sector om de negatieve impact op Natura-2000 soorten en habitats te stoppen. Verder is er sprake van de afstemming van andere menselijke activiteiten op zee om beschermde soorten in een gunstige staat te behouden of te herstellen,

de oprichting van wetenschappelijke en socio-economische adviescomités, en de afbakening van nieuwe mariene beschermde gebieden. De beleidsplannen kunnen gedownload worden van de website van FOD Leefmilieu, DG 5: www.consult-leefmilieu.be.

2.4. Volg het scheepvaartverkeer in realtime!

Op zoek naar een website waarop je het scheepvaartverkeer kunt volgen? Dan is <http://www.marinetraffic.com/> misschien iets voor jou. Op deze site vind je voor persoonlijk gebruik vrij te gebruiken, realtime-informatie over scheepsbewegingen langs de kusten van Europa en N.-Amerika. Op een kaart zie je - op basis van gegevens van het Automatisch Identificatie Systeem (AIS) - waar de grotere schepen zich bevinden. Van elk schip kun je ook de naam, snelheid, koers en te verwachten aankomstuur in een haven oproepen. Een fotogalerij en verwijzing naar diverse webcams in havens, maakt het allemaal nog wat aanschouwelijker. Je kunt ook voor diverse havens uitzoeken wat de scheepstrafiek is geweest in de afgelopen maand. Het project wordt gehost door het Department of Product and Systems Design Engineering van de University of the Aegean (Griekenland).

2.5. Portaal 'Zee in zicht' steekt grens over

De website www.zeeinzicht.nl is al jaren een begrip voor mensen die de natuur van de (Nederlandse) Noordzee willen verkennen. Met interactieve zoekplaten en heel wat informatie werd een breed scala aan doelgroepen, van scholieren tot beleidsmakers, wegwijs gemaakt in de geheimen van de onbekende, zoute helft van Nederland. Na de uitbouw van een Engelse spiegelsite en een Waddenzeemodule, was het tijd voor een nieuwe doorbraak. De toetreding van het NIOO en het VLIZ maakte het mogelijk nu ook een Scheldemodule te ontwikkelen en de Nederlands-Belgische grens over te steken. In deze nieuwe laag kan het estuarium van Gent tot de monding worden gevolgd, en dit alles met een ingebouwd tijdeneffect. Nieuwsgierig?

3. Vacatures, beurzen en fondsen

3.1. Mosselonderzoekers gezocht in Nederland

Een consortium van Nederlandse onderzoeksinstituten zijn een project gestart naar de (a)biotische processen en voorwaarden die aan de basis liggen van het niet stabiel zijn van mosselbanken in de Waddenzee. In het kader van dit MOSSELWAD project, wordt gezocht naar drie doctoraatsstudenten, die elk rond een specifiek thema en verbonden aan één van de instellingen zal mogen werken: (1) 'Wave-driven processes and the erosion of mussel beds' (Universiteit Utrecht); (2) 'The role of biotic factors in the stability of intertidal mussel beds' (Wageningen IMARES) en (3) 'Bird predation and the survival of intertidal mussel beds' (NIOZ/SOVON). Aanmelden kan tot 1 december of tot een gekwalificeerde kandidaat is gevonden. Meer informatie op:

www.kustnatie.nl/vacatures

3.2. FP7-call 'The Ocean of Tomorrow'

In de recent aangenomen European Strategy for Marine and Maritime Research, wordt betracht om mariene wetenschappers en vorsers uit de maritieme sectoren (zoals transport en energie) nauwer te doen samenwerken. Als concrete maatregel is nu een oproep gelanceerd binnen het 7de Kaderprogramma, getiteld 'The Ocean of Tomorrow'. De call is goed voor een totaalbedrag van 34 miljoen EUR en bestaat uit drie hoofdtopics: (1) ecologische en economische gevolgen van klimaatwijzigingen in het Arctische gebied; (2) de menselijke en natuurlijke invloed op het zeeleven en de daaruit volgende impact op economische sectoren als transport, visserij en toerisme; (3) mogelijke gevolgen van koolstofstockage in de zeebodem. Daarbij wordt gezocht naar grote multidisciplinaire onderzoeksprojecten met partners uit diverse landen en onderzoeksdisciplines. Voorstellen worden ingewacht tot 14 januari 2010. Bijkomende informatie kan bekomen worden via:

<http://ec.europa.eu/research/index.cfm?lg=en&pg=newsalert&cat=x&year=2009&na=na-300709>.

3.3. Prijs te winnen voor duurzaam kustproject

De awards 'Duurzaam Kustproject' worden in 2010 voor de derde maal uitgereikt door het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer. Het wil met deze award toekomstgerichte en duurzame initiatieven aan de kust in de kijker plaatsen. Dankzij deze prijzen kunnen de projecten hun bekendheid vergroten, hun profiel versterken en meer kennis verwerven over het duurzame beheer van onze kust. De winnende projecten uit de vorige edities vind je terug op: www.dekustkijktverder.be onder de rubriek 'projecten'. Alle duurzame projecten met een positieve impact op de kust kunnen deelnemen. Het initiatief voor deze projecten mag uitgaan van bedrijven, individuen, verenigingen of overheidsinstanties. Projecten kunnen ingediend worden tot 15 december 2009. Voor meer informatie betreffende deze campagne kun je terecht op: tel. 059/34.21.47 of e-mail: info@kustbeheer.be.

4. Belgisch marien onderzoek in de kijker

4.1. Ruimtelijke planning op zee en de Vlaamse input

Ons land heeft iets met ruimtelijke ordening, ook op zee. Het intensieve gebruik en de kleine oppervlakte van het Belgisch deel van de Noordzee zijn daar vermoedelijk niet vreemd aan. Recent verscheen 'Marine spatial planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management', een gids geschreven door Charles Ehler en Fanny Douvere, waarin de tien essentiële stappen

worden uiteengezet voor het ontwikkelen en implementeren van ruimtelijke planning op zee. Best practices uit Noorwegen, de VS, Duitsland, Zweden, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Australië, Nieuw-Zeeland, China, Vietnam en België komen aan bod. Vanop de site <http://ioc3.unesco.org/marinesp> kan eveneens het speciale nummer van Marine Policy worden gedownload over de rol van ruimtelijke planning bij het invoeren van een ecosysteem-gebaseerd beheer. Ook hier is de Vlaamse Fanny Douvere één van de editors. Fanny Douvere is sinds 1 oktober overigens hoofd geworden van het Mariene Programma van het UNESCO Wereld Erfgoed Centrum. Dit programma beschermt wereldwijd momenteel bijna 900 culturele en natuurlijke sites, waaronder de Waddenzee en het Groot Barrièrerif.

5. Varia

5.1. ILVO wint tweede prijs in WWF-competitie voor 'slimme vistuigen'

Met de 'Hovercran' kaapte het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) onlangs de tweede prijs weg in een internationale wedstrijd georganiseerd door het Wereldnatuurfonds (www.smartgear.org). Dit jaar waren er 72 inzendingen. ILVO-Oostende kwam op de proppen met een nieuw type vistuig om garnaal te vangen. 'Hovercran' verwijst naar het Engelse 'hover' (zweven) en naar 'cran' (cfr. wetenschappelijke naam van de grijze garnaal: *Crangon crangon*). De Hovercran is een nieuw type vistuig waarvan het vangstprincipe gebaseerd is op het stimuleren van de garnaal door kleine elektrische prikken. De elektrische pulsen doen de garnaal opspringen van de bodem waardoor ze in het net terechtkomen. Omdat het net zo'n 15cm boven de bodem zweeft, is er veel minder bodemschade. En vermits andere organismen veel minder gestimuleerd worden door de elektrische puls is er bij dit vistuig veel minder teruggooi van ongewenste soorten.

5.2. Het alziend oog van de oceanen

Ook op de weidse oceanen slaat Big Brother toe. Door een verbetering van de technologie, worden loggers en camera's steeds kleiner en verfijnder, en kunnen ze - vastgemaakt aan allerlei zeedieren - informatie van onschatbare waarde verzamelen. Zo toonden minicamera's (83 g) op de rug van albatrossen recent nog hoe deze meesters van de oceanen orka's volgen om zich te goed te doen aan prooiresten of aan vis door de zwaardwalvissen omhooggejaagd. De camera neemt elke 30 seconden een beeld, kan 10.000 foto's bijhouden en camera en datalogger (diepte & temperatuur) worden bij terugkomst van de vogel op de broedkolonie afgetapt. Dit onderzoek geschiedt aan het National Institute of Polar Research in Tokyo. Nog verder geperfectioneerd is het GPS-rugzakje ontwikkeld aan de Universiteit van Amsterdam. Het piepklein GPS-systeem, gecombineerd met een opslagmedium en een zender/ontvangertje, en gevoed door een klein zonnepaneel, weegt slechts 14 g. Bovendien kan het meetprogramma van de GPS-logger via een draadloze verbinding worden aangepast en de data uitgelezen zonder dat de vogel daarvoor gevangen hoeft te worden. Met dit systeem werden vorig winterhalfjaar enkele kleine mantelmeeuwen gevolgd tijdens hun trek vanuit het Nederlandse Texel tot in hun overwinteringsgebieden in Zuid-Europa. Het detailniveau van dit trackingssysteem biedt niet alleen ongekennde mogelijkheden om het gedrag van dieren te bestuderen. Het heeft bijvoorbeeld ook toegepaste waarde bij het inschatten van risico's van vogeltrek ten aanzien van de luchtvaart en offshore windparken en bij het overbrengen van ziektes zoals het vogelgriepvirus. Meer info: w.bouten@uva.nl.

5.3. Botsende zeegolven oorzaak van aardse zoemtoon

Reeds in 1998 ontdekte men dat de aarde een constante en voor mensen onhoorbare zoemtoon met lage frequentie (rond 10 millihertz) produceert. Een studie, recent gepubliceerd in het tijdschrift *Geophysical Research*, geeft nu ook een verklaring voor dit fenomeen. De aardse zoemtoon zou het gevolg zijn van de botsing van twee golven met vergelijkbare frequentie maar tegengestelde richting. Hierdoor ontstaat een speciaal type drukgolf die met grote snelheid naar de oceaanbodem reist en daar de harde ondergrond doet vibreren. Omdat het een wijdverspreid fenomeen is, is de zoemtoon een constant gegeven. Het onderzoek gebeurde met een reeks seismografen, bekend onder de naam USArray Earthscope.

5.4. Doctoraatsverdedigingen

Ook deze keer weer heel wat doctoraten:

- **Karel Van Den Meersche** (UGent) behaalde op **5 oktober** een doctoraatstitel in de biologie op het thema: '*Carbon flows in the planktonic food webs of temperate estuaries: a combined approach using stable isotopes, biomarkers and modeling*'.
- Op **28 oktober** doctoreerden aan de UGent zowel **Nguyen Dinh Tu** – '*Seasonal and spatial patterns in meiofauna community structure of Cangio mangrove forest (Vietnam) with focus on Nematoda and their role as bioindicator*', als **Chris Blommaert** (met: '*Composite floating 'Point Absorbers' for wave energy converters: survivability design, production method and large-scale testing*').
- Aan het ITMMA (UAntwerpen) verdedigde **Yap Wei Yim** op **3 november** het doctoraat over '*Container shipping services and their impact on container port competitiveness*'.
- **The Nhan Dinh** presenteerde op **4 november** met succes een proefschrift over '*Optimization of hatchery protocols for Macrobranchium rosenbergii culture in Vietnam*' (UGent).
- Op **6 november** verdedigde **Jan Breine** (INBO) zijn doctoraat aan de KULeuven, met als titel '*Fish assemblages as ecological indicator in estuaries: the Zeeschelde (Belgium)*'.

- **17 november** zal het de beurt zijn aan **Giovanni Amadeu Paiva Dos Santos**, met als onderwerp '*Top-down and bottom-up controls on populations and assemblages for marine nematodes, and their effects on benthic ecosystem*' (UGent).
- '*Hydrodynamic design optimization of wave energy converters consisting of heaving point absorbers*' vormt dan weer het thema van het doctoraat van **Griet De Backer**, die op **18 november** aan de Gentse universiteit verdedigt.
- **Jacobs Sander** (UA) is aan de beurt op **27 november** met '*Silica cycling and vegetation development in a restored freshwater tidal marsh*'.
- En op **2 december** vormt '*Ecology and taxonomy of free-living marine nematodes from Cienfuegos Bay, Caribbean Sea*' het onderwerp van het doctoraatswerk van **Maickel Armenteros Almanza**.

DISCLAIMER

VLIZINE heeft als doel informatie te verstrekken. Eventuele standpunten zijn die van de auteurs en stemmen niet noodzakelijk overeen met die van het VLIZ. Het VLIZ is niet verantwoordelijk voor enige schade opgelopen ten gevolge van foutieve of verkeerd geïnterpreteerde informatie in dit e-zine, noch voor de inhoud van websites waarnaar verwezen wordt. Uw adres opgenomen in onze e-zine rondzendlijst wordt niet aan derden doorgegeven zonder uw toestemming en wordt niet gebruikt voor commerciële doeleinden.

COPYRIGHT

Copyright © 2009 Vlaams Instituut voor de Zee. Delen uit dit e-zine mogen in andere publicaties worden overgenomen, maar uitsluitend met bronvermelding. Deze publicatie mag wel in haar geheel ter kennismaking worden doorgestuurd naar derden.

LID WORDEN VAN HET VLIZ KAN

Meer info vindt u op onze website.

WEBSITE

<http://www.vliz.be>

Vlaams Instituut voor de Zee
 Flanders Marine Institute
 VLIZ – InnovOcean site
 Wandelaarkaai 7
 8400 Oostende
 Tel. +32-(0)59-34 21 30
 Fax +32-(0)59-34 21 31
<http://www.vliz.be>